

اهداف شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی

۱- فکر تشکیل شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی در پی تأکیدات مکرر مقام معظم رهبری در خصوص توجه به تولید علم در علوم انسانی در سال ۱۳۷۴ در پژوهشگاه علوم انسانی شکل گرفت و مقدمات تاسیس آن با ابلاغ وزیر محترم وقت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری فراهم شد.

۲- شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی از همان آغاز فعالیت به دلیل عنایت مقام معظم رهبری به مسئله اسلامی شدن دانشگاه‌ها، سیاست‌های خود را (در آن شرایط)، متوجه کمک به رشد تفکر انتقادی در تولیدات علمی دانشگاهی نمود و به این نتیجه رسید که تولید علم در حوزه علوم انسانی بدون توجه به نقد وضعیت موجود، موجب ارتقای این علوم در کشور نخواهد شد. بر همین اساس اهداف و سیاست‌های شورا بر نقد متون درسی و کمک درسی دانشگاه‌ها متمرکز شد. اما در کنار نقد و بررسی متون درسی موضوعات زیر جزء برنامه‌هایی بود که در دستور کار شورا قرار گرفت:

- توسعه فرهنگ نقد
- تقویت جایگاه علوم انسانی
- کمک به اصلاح برنامه‌های آموزشی حوزه علوم انسانی
- کمک به اصلاح سرفصل‌های دروس
- پیشنهاد تدوین سرفصل‌های جدید مطابق با تحولات سریع علوم انسانی در جهان
- پیشنهاد تاسیس دروس جدیدی که جای آنها در برنامه‌های آموزشی پاره‌ای از رشته‌ها خالی است.
- پیشنهاد تاسیس دوره‌های جدید
- کمک به طراحی رشته‌های مشترک علوم انسانی و اسلامی
- شناسایی و ایجاد بانک اطلاعات برای متون درسی و کمک درسی دانشگاه‌ها
- شناسایی و ایجاد بانک اطلاعات برای اساتیدی که در گرایش‌های مختلف حوزه علوم انسانی در کشور فعال هستند.
- شناسایی و ایجاد بانک اطلاعات نشریات فعال علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی از حوزه علوم انسانی در داخل و خارج از کشور.
- جمع‌آوری روش‌های تدریس استادان نسل‌های متفاوت در علوم انسانی (تاریخ شفاهی تدریس در ایران)
- آسیب‌شناسی شیوه جذب دانشجو در علوم انسانی
- بررسی تحولات رشته‌ها و ارتباط آن‌ها با فناوری‌های جدید در حوزه علوم انسانی
- ایجاد بانک اطلاعات در خصوص علوم انسانی کشور به منظور کمک به اساتید، دانشجویان و برنامه‌ریزان کشور.

۳- اگرچه شورا از آغاز فعالیت خود تاکنون مورد حمایت مادی و معنوی وزارتخانه مطبوع و نهادهای مربوطه، آنگونه که شایسته بود، قرار نگرفت اما علیرغم همه تنگناهای موجود اعضای شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی و ۱۲ گروه تخصصی آن با اعتقاد راسخ به ضرورت ادامه فعالیت‌های چنین نهاد ارزشمندی برای رشد و اعتلای علوم انسانی کشور در طول این پانزده سال تا جایی که شرایط و امکانات اجازه می‌داد، به کار خود ادامه داد و توانست به پاره‌ای از اهداف موردنظر نایل آید. هرچند تردیدی وجود ندارد که اگر این شورا در جهت اهداف مذکور مورد حمایت جدی قرار می‌گرفت و تقویت می‌شد اکنون کشور از فقدان یک مرکز سیاست‌گذاری علمی در علوم انسانی یا از یک مرکز توسعه، بازسازی و ارتقاء علوم انسانی در کشور رنج نمی‌برد. مرکزی که می‌توانست با ایجاد وحدت رویه در برنامه‌ریزی‌های آموزشی، پژوهشی و اجرایی در حوزه علوم انسانی و از همه مهمتر با ایجاد یک دیدگاه کلان نسبت به علوم انسانی، اقدامات پراکنده پاره‌ای از مراکز فعال در این حوزه را به سمت اهداف اساسی ساماندهی کند. و وضعیت علوم انسانی را از شرایط تاسف‌آور فعلی به شرایط مناسب‌تری که در شان جمهوری اسلامی ایران است، بهبود بخشد.

ارکان شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی:

شورا بر اساس اساسنامه خود که در ۱۳۷۴/۹/۱۴ به تصویب رسید، دارای سازمان زیر می‌باشد:

۱- شورا (متشکل از رؤسای گروه‌های تخصصی و عده‌ای از صاحب‌نظران رشته‌های علوم انسانی)

۲- هیات ارزیابی متشکل از رؤسای گروه‌های تخصصی همسو یا نماینده آنها

۳- گروه‌های تخصصی نقد و بررسی

۴- گرایش‌های موجود در گروه‌های تخصصی

۵- دبیر

۶- دبیرخانه

صرفنظر از وظایف شورا که عمدتاً ساماندهی و برنامه‌ریزی کلی، تعیین اهداف و نظارت بر اجرای درست آنها، تأیید رؤسای گروه‌های تخصصی، اتخاذ تصمیمات نهایی درباره مصوبات هیات ارزیابی یا بررسی نهایی متون و پیگیری تصمیمات شورا از طریق رئیس شورا در مراجع مربوطه و اصلاح نظامنامه داخلی را بعهده دارد. مهمترین رکن شورا گروه‌های تخصصی و گرایش‌های داخلی این گروه‌ها می‌باشد.

در حال حاضر شورای بررسی متون بر حسب رشته‌های علوم انسانی دارای گروه‌های تخصصی زیر می‌باشد.

۱- گروه زبان و ادبیات فارسی و زبانهای باستانی ۲- گروه زبان و ادبیات عربی ۳- گروه اقتصاد ۴- گروه تاریخ و باستان‌شناسی ۵- گروه روانشناسی ۶- گروه زبان‌شناسی و زبانهای خارجی ۷- گروه علوم اجتماعی ۸- گروه علوم تربیتی

۹- گروه علوم سیاسی ۱۰- گروه فقه و حقوق ۱۱- گروه فلسفه و کلام و ادیان و عرفان ۱۲- گروه مدیریت ۱۳- گروه روش‌شناسی علوم انسانی اسلامی

هر کدام از گروه‌های مذکور در درون خود دارای گرایش‌های تخصصی بوده که بررسی، نقد و ارزیابی متون را با توجه به گرایش‌های مذکور پیگیری می‌نمایند. بعنوان مثال: گروه علوم سیاسی دارای گرایش‌های تخصصی: اندیشه‌های سیاسی، مطالعات ایران، مطالعات سیاسی - اسلامی، جامعه‌شناسی سیاسی و سیاست تطبیقی، روابط بین‌الملل و سازمان‌های بین‌المللی و مطالعات منطقه‌ای می‌باشد.

گروه‌های تخصصی شورا به تناسب گرایش‌های مربوطه در درون گروه، دارای چند عضو رسمی می‌باشند. حداقل اعضاء هر گروه پنج نفر و افزایش تعداد اعضاء به پیشنهاد گروه و تصویب شورا بلامانع است. اعضای رسمی گروه‌های تخصصی بر اساس اساسنامه باید دارای شرایط زیر باشند: ۱- استاد دانشگاه یا حوزه بر حسب سنخیت و شأنیت دروس رشته‌ها ۲- محقق و مؤلف متون و کتب علوم انسانی ۳- مترجم متون درسی رشته‌های مربوطه.

علاوه بر اعضای رسمی، هر گروه تخصصی با سطح نامحدودی از اساتید و صاحب‌نظران رشته مربوطه در ارتباط بوده و اساتید مذکور از نظر سازمانی داوران گروه می‌باشند. گروه‌های تخصصی وظایف شناسایی، مطالعه، بررسی نقد و ارزیابی نهایی متون را بعهده داشته و با ارائه پیشنهادات جهت رفع اشکالات موجود در متون و یا چاپ آن در فصلنامه تخصصی شورا و یا سایر نشریات علمی نقش ویژه‌ای را در بهبود کیفیت علمی متون ایفا می‌کنند. گروه‌های تخصصی عموماً ماهی یکبار جلسات رسمی خود را برگزار و در صورت ضرورت می‌توانند جلسات ویژه و همچنین جلسات مشترکی نیز با سایر گروه‌های دیگر داشته و متون مشترک رشته‌ها یا متون چند بعدی رشته‌های مختلف را مورد نقد و بررسی قرار دهند. گروه‌های تخصصی در اولویت اول کلیه کتاب‌ها، جزوات، مقالات و پایان‌نامه‌های دانشگاهی و مراکز پژوهشی مؤثر در رشته‌های مربوطه را در دستور کار دارند و در کنار این وظیفه مهم به سایر متونی که توسط مؤلفین محترم و یا ناشرین غیردانشگاهی (اعم از ترجمه و تألیف) منتشر می‌شود و اثرات قابل توجهی از جهت علمی بر متون دانشگاهی دارد نیز خواهند پرداخت.

از وظایف مهم گروه‌های تخصصی بررسی، ارزیابی و نقد متون دانشگاهی (اعم از اصلی و کمک درسی) بر اساس سرفصل‌های مصوب است. همچنین تحولاتی که در بسیاری از رشته‌ها و گرایش‌ها ضرورت دگرگونی سرفصل‌ها را ایجاد می‌کند. نیز در دستور بررسی‌های گروه قرار دارد.

کلیه متون موردنظر در گروه‌های تخصصی پس از شناسایی و تأیید گروه برای نقد و بررسی ابتدا توسط دو تن از اساتید صاحب‌نظر، مورد ارزیابی و داوری قرار می‌گیرد. ارزیابی‌ها و داوری‌ها بر اساس آئین‌نامه اجرایی مبتنی بر نقاط قوت و ضعف شکلی، علمی، ارزشی و آموزشی می‌باشد. هر متن داوری شده توسط دو تن از اساتید گروه مورد بازبینی قرار می‌گیرد و در نهایت جمع‌بندی داوری‌ها و بازبینی‌ها در جلسات رسمی گروه مورد ارزیابی نهایی قرار گرفته و نظریه نهایی پیرامون متن

مورد بررسی به اشکال زیر منعکس شود: ۱- مکاتبه با مؤلف محترم ۲- مکاتبه با ناشر یا مرکز سفارش دهنده ۳- نگارش
نقدهای مختصر و مفصل در فصلنامه شورا و یا سایر نشریات علمی معتبر.

چنانچه پاره‌ای از متون با دو داور و دو ارزیابی به نتیجه نهایی نرسید گروه‌ها اختیار کامل دارند که به تعداد داوران و
ارزیابان متن تا رسیدن به نتیجه نهایی اضافه نمایند.

شورا علاوه بر اساسنامه دارای آئین‌نامه اجرایی بررسی متون و کتب علوم انسانی بوده که در آن حیطة کار شورا، حیطة کار
گروه‌ها، شرایط عضویت، شرایط داوری، شیوه‌های بررسی، بازبینی، ارزیابی و نهایی کردن متون، آئین کار شورا و گروه‌ها و
قواعد و مقررات حاکم بر انتخاب، بررسی، بازبینی، ارزیابی و نقد علمی - آموزشی متون آورده شده است.
در کنار سازمان علمی و اجرایی شورا، فصلنامه، نامه علوم انسانی قرارداد که ارگان رسمی شورا بوده و بخش قابل توجهی
از محصولات علمی و پژوهشی در قالب مقالات، نقدنامه‌های مختصر و مفصل و ویژه‌نامه‌های تخصصی به مجامع علمی و
دانشگاهی عرضه می‌شود.

امور اجرایی شورا توسط دبیر و دبیرخانه پیگیری می‌شود. در کنار دبیرخانه، همه گروه‌های تخصصی دارای رئیس گروه
(رابط گروه با شورا) و دبیر گروه (رابط گروه با دبیرخانه شورا) می‌باشند.

عملکرد اجمالی شورا در پانزده سال گذشته:

۱- علیرغم همه تنگنایی که در طول فعالیت پانزده ساله شورا وجود داشته و دارد اکنون در حوزه علوم انسانی امکان جلب
همکاری و مشارکت مجموعه‌ای از استادان و صاحب‌نظران فراهم شده است که در نوع خود و در کشور بی‌نظیر است. به
عنوان نمونه همکاری و سازماندهی بیش از ۱۷۲۶ نفر از اساتید دانشگاه‌های سراسر کشور در ۱۲ گروه تخصصی که بخش
قابل توجهی از اساتید دانشگاه‌ها و مراکز علمی سراسر کشور را دربرمی‌گیرد. به عنوان نمونه: دانشگاه تهران ۱۲۳ نفر،
دانشگاه شهید بهشتی ۵۰ نفر، دانشگاه امام صادق (ع) ۲۵ نفر، دانشگاه علامه طباطبائی ۱۵۱ نفر، دانشگاه تربیت مدرس
۲۶ نفر، دانشگاه امام حسین (ع) ۱۵۴ نفر، دانشگاه تربیت معلم تهران ۳۵ نفر، دانشگاه الزهراء ۱۶ نفر، دانشگاه اصفهان ۴۵
نفر، دانشگاه فردوسی مشهد ۳۲ نفر، دانشگاه شهید چمران اهواز ۲۰ نفر، دانشگاه شیراز ۳۰ نفر، دانشگاه شهید باهنر کرمان
۲۰ نفر، دانشگاه گیلان ۱۵ نفر، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه قم ۳۳ نفر، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی و باقرالعلوم
قم ۳۰ نفر و سایر مراکز آموزشی و پژوهشی سراسر کشور جمعاً ۹۰۰ نفر. چنین ارتباطاتی در هیچ یک از مراکز آموزشی و
پژوهشی کشور وجود ندارد. بنابراین این شورا می‌تواند پشتوانه بسیار محکمی برای ارتقاء علوم انسانی در کشور باشد.

۲- شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی از بدو تاسیس تا پایان مردادماه سال ۱۳۹۰ تعداد ۲۵۹۷ متن اصلی و کمک
درسی دانشگاهی را در اختیار اساتید صاحب‌نظر قرار داده است که از این تعداد ۱۹۵۳ اثر داوری شد و ۱۷۴۵ اثر به مرحله
بازبینی و ۱۱۶۴ اثر نیز ارزیابی نهایی شده‌اند.

از بدو تاسیس تا پایان مرداد ماه ۱۳۹۰ از مجموع متون منتشره در حوزه‌های دانشگاهی تاکنون ۶۶۵۱ اثر مورد شناسایی واقع گردید که از این آثار، تعداد ۴۰۰۰ اثر تهیه و در دستور کار بررسی گروه‌های تخصصی قرار گرفت. جدول زیر نمایشگر فعالیت‌های تشکیل گروه‌های تخصصی شورا در این رابطه می‌باشد.

آمارها و ارقام فعالیت‌های علمی و نیز تعداد اساتیدی که با شورا همکاری می‌کند حاکی از آن است که فعالیت‌های شورا در این پانزده سال اثرگذار بوده است. عدم بروز تنش در دانشگاه‌های کشور و همچنین محققانی که متون آنها در شورا مورد بررسی قرار گرفته است و از همه مهمتر استقبال صاحبان اثر و ناشرین متون درسی، دلیل دیگری است به اینکه شورا در رویه‌ای که در طول این پانزده سال اتخاذ کرده به بیراهه نرفته و توانسته است اعتماد بخش قابل توجهی از متفکران جامعه را به ضرورت وجود چنین مراکزی جلب نماید.

با وجودیکه در طول این پانزده سال ۱۹۱۲ عنوان کتاب درسی و کمک درسی در شورا مورد بررسی قرار گرفته و نتایج بخشی از آن به نویسندگان و ناشران منعکس و یا در نشریات مختلف منتشر شده است اما تنشی که عموماً جامعه علمی کشور نسبت به نقد نشان می‌دهد در مورد این شورا رخ نداده است. کسب اعتماد و جلب همکاری جامعه علمی انسانی کشور در مدت یک دهه کار دشواری بوده است. بی‌اعتمادی و ناامنی علمی در حوزه علوم انسانی یکی از معضلاتی است که کشور ما سالها از آن رنج می‌برد. یکی از اقدامات مهم شورا این بوده است که در سد محکم این بی‌اعتمادی رخنه کرده و شرایط را برای همکاری، جلب اعتماد دانش پژوهان و زمینه‌های رشد علوم انسانی فراهم سازد.

در حال حاضر تعداد زیادی از اساتید حوزه علمی قم و دانشگاه‌های کشور عضو گروه‌های شورا هستند و این شورا یکی از نمونه‌های موفق همکاری حوزه و دانشگاه به حساب می‌آید.

۳- به منظور هم اندیشی و بررسی چالش‌های فراروی علوم انسانی کشور و آسیب‌شناسی رشته‌های مختلف علوم انسانی، تاکنون ۴۷ نشست علمی با اساتید دانشگاه‌های سراسر کشور برگزار گردید که مهمترین آنها نشست مشورتی با رؤسای دانشکده‌ها، پژوهشکده‌ها و مراکز و مؤسسات فعال در حوزه علوم انسانی کشور در تاریخ ۸۵/۵/۳۰ برگزار شده است. این نشست به منظور هم فکری پیرامون برگزاری کنگره ملی علوم انسانی بود که به همت شورای بررسی متون در اسفند ماه سال ۱۳۸۵ در تهران برگزار شد.

۴- شورای بررسی متون از بدو تاسیس تا پایان مردادماه سال ۱۳۹۰ به منظور بررسی مسایل علوم انسانی کشور تاکنون بطور مستمر و پیوسته تعداد ۱۶۱۸ جلسه تخصصی در گروه‌های فعال خود برگزار نمود. در مجموع ۵۳۱۸ ساعت جلسه پیرامون مسایل و مشکلات علوم انسانی در کشور برگزار گردید که نتایج آن در شناخت معضلات علوم انسانی و راهکارهای آن مثمرتر خواهد بود.

۵- از دیگر فعالیت‌های شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی علاوه بر چاپ متون درسی برای بعضی از حوزه‌های علوم انسانی که منابع متقن و علمی در آن وجود نداشته یا به روز نمی‌باشد، انتشار دو فصلنامه نامۀ علوم انسانی است که ارگان

رسمی شورا بوده و در آن مقالات نقد متون درسی، معرفی متون و دیدگاه‌های مربوط به علوم انسانی منتشر می‌شود. تاکنون ۲۰ شماره از این فصلنامه منتشر شده است که هشت شماره اخیر آن تخصصی بوده و مسایل مربوط به علوم سیاسی، اقتصاد، مدیریت و علوم تربیتی و علوم اجتماعی و زبان و ادبیات عربی دو شماره و زبان و ادبیات فارسی، فلسفه و کلام کشور را دربرمی‌گیرد.

۶- شورای بررسی متون علاوه بر فصلنامه تخصصی، کتاب نقد سالیانه‌ای نیز منتشر می‌کرد که تاکنون کتاب نقدنامه‌های شماره ۵۴، ۱، ۲، ۳ که مربوط به گروه‌های تخصصی زبان و ادبیات فارسی و روانشناسی و علوم اجتماعی و تاریخ و باستان‌شناسی و هنر و مدیریت چاپ و منتشر شده و سایر گروه‌های تخصصی شورا در دست تهیه و تدوین می‌باشد. علاوه بر کتاب نقد شورای بررسی متون دارای یک خبرنامه ویژه بود که در این خبرنامه (که به صورت دوماهانه منتشر می‌شد) اخبار مربوط به جلسات گروه‌های تخصصی، خلاصه‌ای از نقد متون نهایی شده در گروه‌ها، مسایل و مشکلات رشته‌های تخصصی علوم انسانی، اخبار مربوط به تحولات علوم انسانی در کشور، معرفی پایگاه‌های اینترنتی جهان و ایران در حوزه علوم انسانی و تازه‌های متون منتشر شده در علوم انسانی علی‌الخصوص متون درسی و کمک درسی دانشگاه‌ها در آن منعکس می‌گردید.

با عنایت به موارد مذکور و با توجه به اینکه پایه‌گذاری و مسئولیت گروه‌های تخصصی شورا از بدو تاسیس تاکنون بعهده اساتید و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف علوم انسانی در حوزه و دانشگاه بوده و این بزرگواران بدون هیچ انگیزه مادی، فقط به منظور کمک به توسعه و ارتقاء علوم انسانی کشور توانسته‌اند با فعالیت‌های پانزده ساله خود جریان علمی توانمندی متشکل از اساتید گرایش‌های مختلف علوم انسانی در دانشگاه‌های سراسر کشور را گرد هم آورده و چنین مرکزی را تاسیس نمایند امیدواریم با حمایت‌های ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران شورا بعنوان یک مرکز سیاستگذاری علمی در علوم انسانی یا مرکز توسعه، بازسازی و ارتقاء علوم انسانی در کشور مورد حمایت جدی قرار گیرد.